

MEDLEMSBLAD

NYE KONTINGENTSATSER NESTE ÅR

Som nevnt i bladet flere ganger, blir medlemskontingenten fra og med neste år 100 kr året. Dette ble enstemmig vedtatt på siste årsmøte.

Det kan kanskje synes drastisk å doble kontingenten, men den har nå vært 50 kr siden 1990, og alle priser har steget mye siden da. Sammenlignet med tilsvarende lag og foreninger er vi fortsatt rimelige. Vi håper og tror at alle fortsatt vil være med.

Nytt er også at giroene nå kommer ferdig utfylt, og vi håper at det gjør det litt enklere å betale.

Så vil vi takke for gledelig god oppslutning om laget vårt, og takke for alle bidrag til bladet. Fortsett å skrive også neste år!

God jul!

Nr. 79 Desember 1998

NYTT FRA LAGET

Gaver til laget.

Vi takker for følgende gjenstander som er kommet inn siden sist:
 Fra Rolf Brunsell: Platespiller, båndspiller, film camera, del av bismervekt
 Fra Aksel Olsson: Hestetrug av metall.
 Fra Mona og John Martin Øverby: Kinne og separator.
 Fra Reidar Amundsen: Innrammet avisartikkel om postkjøring til Østerby.

Nye medlemmer.

Anny Alme, Kongsvinger, Eva Aaberg, Oslo, Reidar Stølen, Strømmen, Anna Brunsell, Austmarka, Inger Myrvang, Austmarka.

Sommertur til Danmark.

Søndag 27. juni reiser Historielaget på en ukestur til Jylland. Turen går med buss og ferge. Vi vil ta for oss det historiske Danmark, og her er det mye interessant å velge i. Flere detaljer om turen kommer i marsnummeret. Har du tips om severdigheter i midtre og nordre Jylland, kan vi muligens flette det inn i programmet.

Åpne dager på Postkontoret.

Siste åpne dag før jul er torsdag 17. desember. Vi åpner igjen 7. januar og har åpent torsdager kl. 10 - 14 ut april.

Julegaven til den som har alt,

men som ikke er medlem i Austmarka Historielag? Ja, det kan kanskje være et gavemedlemskap i laget, som inkluderer desembernummeret av medlemsbladet og fire hefter neste år. Det koster 100 kroner og kan ordnes av oss i styret eller i Postkontoret på torsdager. Vi selger også boka Skogbrukets historie i Kongsvinger for 290 kroner.

Juleskinkelotteri

blir det også i år. Loddøkene er allerede i omløp, og vi håper dere tar godt i mot selgerne. Trekningen foretas ca. 15. desember på Politikkammeret.

Åge

SOMMERTUR TIL SVERIGE/FINLAND/RUSSLAND - 25.07.-29.07.-1998

Med slektstilknytning til Austmarka gjennom slekten Stenbråten og aner tilbake til finneslekten ved barn nr. 3 og 4 av Johan Pedersen (Porkka) Fagernes - hans sønner Mattis Johansen Fagernes og Tomas Johansen Fagernes, er jeg medlem både av Austmarka Historielag og Porkka Slektforening. Som en del av Finnskogen er det på Austmarka sterke innslag av finneslekter - på en eller annen måte synes det å være et betydelig antall austmarkinger med aner tilbake til en eller flere finneslekter som kom til distriktet på 1600-tallet og senere.

I juli denne sommeren sto Torsby Buss AB i Torsby som arrangør av en 5-dagers buss- og ferjetur til Finland og Russland. Etter påtrykk fra en god venn i Karlstad - slektsforskeren og aktiv medlem av Porkka Slektforening Børje Olsson - ble jeg med som deltaker på denne hyggelige og interessante tur. Turen ville ha spesiell interesse for Porkka-ættlinger da denne slekten skal ha oppholdt seg en tid i Karelen i Finland på midten av 1500-tallet. Det vil derfor si at noe av Austmarkas historie har sine røtter tilbake hit.

Etterkommere fra Porkka-slekten finnes det mange av både i Finland, Sverige og Norge. Noen av oss deltakere på denne turen fant det spesielt interessant å se den finske og russiske delen av Karelen - ikke minst var besøket i den tidligere finske byen Viborg spennende. Det var neppe noen av oss som hadde ventet å treffe finske eller russiske Porkka-ættlinger på denne turen - men likevel på alle måter ellers var denne turen en minnerik opplevelse

Det ble full buss etterhvert - ca. 50 deltakere hvorav 8 norske deltakere - vesentlig av Porkka-slekt - og ca. 42 svenske deltakere - hvorav også ca. 10 av Porkka-slekt i Värmland. For min del startet turen tidlig lørdag morgen 25.07. fra Oslo for å nå bussavgang i Torsby/Sverige kl. 11.00. Deltakere på turen sluttet seg til i Torsby, Sunne og Karlstad og etter lunch-stopp i Arboga var det ankomst til Viking-ferjen "Mariella" i Stockholm til avgang kl. 18.00.

Reiseleder Monica Ståffe og sjåfør Roland Ohlsson var et utmerket vertskap under turen og deltakerne ble etter hvert godt kjent med hverandre. Ankomst i Helsingfors søndag morgen kl. 9.00. Dagsprogrammet ga mulighet for en rundtur i Helsingfors med meget gode og interessante kommentarer fra Monica - hennes utmerkede kunnskaper om steder, personer og den historiske bakgrunn var imponerende og til stor glede for deltakerne. Tempelkirken i Helsingfors var dessverre stengt denne søndag formiddag - men vi hadde en stopp og vandring rundt i Sibelius-parken. Før avreise videre kunne vi se domkirken og steder rundt denne - bl. a. det velkjente "Salu-torget".

Det er vanskelig å ta med alle detaljer fra denne fine turen i dette reisereferatet. Turen fra Helsingfors gikk videre mot øst i retning Karelen - med lunch-stopp i Kotka - og ankomst i Lappeenranta i den finske delen av Karelen på ettermiddagen. Her skulle vi tilbringe et par dager - 2 overnattinger på Sokos Hotel - og dette var da utgangspunktet for en begivenhetsrik ferjetur mandag 27. juli på den fine Saima Kanal til Viborg i den russiske delen av Karelen.

Lappeenranta - en mindre by med ca. seksti/sytti tusen innbyggere - var et hyggelig sted å være. Et stille og rolig sted med mange interessante ting som på mange måter minnet om en historie med hårde tider og tragiske kriger. Det var imponerende å se hvordan Finland hedrer minnet om de mange som i tidligere tider har gjort sin innsats for sitt land - mange ofret sitt liv for landet. Det var minnesmerke over finske lotter som deltok i vinterkrigen mot Sovjet-Unionen 1939/1940 og senere videre under 2. verdenskrig frem til 1945.

En vakker kirkegård med tankevekkende monumenter over falne i krig - navnetavler med et stort antall navn og en egen del av kirkegården hvor det var minneplater i marmor på et stort antall gravsteder - hver enkelt grav med ensartede vakre blomster i rødt - flere kommunalansatt - som vedlikeholdt dette stedet. Finland verdsatter på en fin måte de falnes innsats for landet.

Mandag morgen 27. juli start fra Lappeenranta kl. 08.00 med ferjen "Carella" - på en kanaltur på Saima Kanal - en tur på 43 kilometer gjennom 8 - 10 sluser for å komme ned til samme nivå som Finskebukten - 80 meter lavere nivå - hvor Viborg ligger. En fin dag og en meget interessant tur gjennom skoglandskapet i Karelen - i vakre omgivelser og med innslag av finsk storindustri i treforedling nær kanalen.

Midtveis frem mot Viborg grensen mellom Finland og Russland i dag. Sovjet-Unionen overtok en del av de tidligere finske områdene i Karelen - bl. a. med byen Viborg - etter 2. verdenskrigs slutt i disse områder i 1944/45. Ved den russiske grensen og innover mot Viborg minner også fra senere tid - grensevaktår flere steder som overvåket distriktene ved grensen. Selv med innslag av militær karakter virket alt rolig og vakkert - på ferjen ble det jevlig gitt utmerket informasjon under turen - vi hadde en fin middag ombord på ferjeturen som tok ca. 5 ¼ time før ankomst i Viborg kl. 13.40.

Av praktiske grunner var det leiet inn en finsk turistbuss for ettermiddagen for å forenkle utreisen fra Russland til Finland ved pass- og tollkontroll. Bussen tok en rundtur i Viborg med videre fin orientering om byen av reiseleder Monica. Mange interessante ting - men det var også meget trist å se forfallet på dette historiske sted - spesielt med gammel svensk/finsk historie tilbake til ca. år 1300. Vår gode venn - slektsforskeren og Porkka-øttling Borje Olsson - ble meget oppbrakt over forfallet i Viborg og forfattet senere på turen et kraftfullt protestdikt til president Boris Jeltsin som ikke tok bedre vare på denne historiske byen i Karelen.

Det er såvidt vi kunne forstå kommet istand et konstruktivt samarbeide mellom de finske og russiske myndigheter for å bote på dette nå i den senere tid. Det ser ut til å kunne bli gjennomført visse arbeider for å sikre noen av de steder som belyser svensk/ finsk historie i Viborg. Det ble ellers tid til en tur rundt i sentrum for reisedeltakerne - meste av tiden ble vel benyttet på handelstorget i sentrum. Et større antall handlende som omkranset bussdeltakerne straks de kom ut av bussen - men ellers et meget stort antall handlebord og telt over hele torget - mest med forbruksvarer av alle slag - men også noen med fine russiske souvenirer.

Ikke vesentlige språkproblemer - de som kunne litt engelsk hjalp til og handelen gikk sin gang. Undertegnede kom hjem med russiske babusjkaer og ikoner og andre passende souvenirer. Mor og datter drev denne handelen - datteren snakket noe tysk og ellers utmerket engelsk. Et par fine bilder med disse hyggelige damene fikk jeg anledning til å skaffe meg for hjemturen til Lappeenranta med buss denne ettermiddagen.

En eldre kirkegård i utkanten av Viborg kunne vært et interessant sted å studere nærmere - dette ble det dessverre ikke tid til ved denne anledning. Her var det anlagt en ny vei tvers gjennom dette området - tvilsomt om det skulle finnes noen historiske data om Porkka-slekten her nå. Turen gikk denne ettermiddagen gjennom 3 pass- og tollkontroller - med anledning til stopp ved taxfree-shop ved grensen og tilbake til hotellet om ettermiddagen.

Vi hadde et par fine aftener på Sokos Hotel med middag og hyggelig samvær. Nye interessante slektsforskninger ble gjort med tilknytning til Austmarka. Gode kontakter å ha i fremtiden når slektshistorie skal utdypes. Tirsdag formiddag 28. juli startet tilbaketuren fra Lappeenranta til Helsingfors med stopp i den sterk svenskpregede by Borgå - et meget gammelt sted med minner fra svensk historie i gammel tid her. Vakker domkirke fra 1600-tallet og et gammelt fint bymiljø. Det ble også tid til lunch nede ved havneområdet før videre tur til Helsingfors og avgang med Viking Linè's ferje "Mariella" til Stockholm.

Ankomst Stockholm onsdag morgen 29. juli kl. 09.00 etter rolig tur ombord på denne fine ferjen med mulighet for mat, drikke, underholdning og taxfree handel. Det ble også anledning til en interessant rundtur i Stockholm - forsett med glimrende orientering av Monica om alle stedene vi passerte under denne turen. Etter å ha bivånet forberedelsene til vaktstiftet på Stockholm Slott kl. 12.00 - forlot vi Stockholm for å avslutte denne vellykkede 5-dagers tur i løpet av dagen ved retur til Torsby ca. kl. 18.30. Under turen lunchstopp i Arboga - senere stopp i Karlstad og Sunne hvor en del av deltakerne avsluttet sin reise.

Undertegnede hadde sin siste del av turen med bil fra Torsby til Vestli i Oslo og var hjemme ca. kl. 21.00. En slik 5-dagers tur gir mange gode impulser og bidrar til å gjøre slektshistorien mer levende. Fra denne turen har jeg ca. 1 ¼ time videoopptak med kommentarer, 80 dias/lysbilder og et større antall bilder samt kart som illustrerer hvor turen gikk.

Med nye kontakter og felles interesser gjør det arbeidet med slektens historie mer meningsfull og verdifull. For tiden kommer det frem i lyset nye opplysninger fra Vinger Bygdebok som gir mulighet for nye slektskontakter og kjennskap til nye steder hvor slekten Porkka/Stenbråten har aoldt til. Interessen for slektshistorien for min mors slekt på Austmarka er stadig like stor etter 5 år med dette arbeidet og jeg ser frem til nye og spennende aktiviteter i Austmarka Historielag og Porkka Slektsforening.

Oslo, 4. oktober 1998/Ivar Hansen

HUS ER FLYTTET

Stua i Slettbråtan ble flyttet til Lunderby på Varaldskogen ca. 1955 og var bolig for Lina Gran og Henrik Svartberget. Kåre Lunderbye bruker den nå som hytte.

Bua i Slettbråtan ble samtidig flyttet til Lunderby.

Stua i Possvika, vest for Sikåa, ble flyttet til Oppkjøla tidlig på 1930-tallet. Aksel Thomassen var eier begge steder. Huset ble brukt som stall og bærer navnet Fjellklang. Stallen står ennå, men trenger restaurering.

Stua i Svartbekken under Karterud ble flyttet til Nesabråten sør for Pynten ca. 1960, hvor Jens Nygård satte opp hus. Det har siden vært flere eiere. Den siste er Oliver Løkken fra Skogbygda, som har fritidsbolig der.

Åge

KRIGSMINNER

Ved fredsjubileet i 1995 ble ofringa i kirken gitt til Historielaget. Det kom inn ca 3000 kroner som skulle brukes til innsamling av minnestoff fra krigstida. Arbeidet ble satt i gang, og gjennom intervjuer, kassettopptak, personlige bidrag og krigslitteratur er det samlet inn en god del stoff. Dette er av historisk verdi for bygda og for etterkommerne til de som deltok aktivt i illegalt arbeid.

Tidlig under innsamlinga ble det klart at Austmarka var et sentralt område i den illegale trafikken mellom Norge og Sverige, og spesielt i forbindelse mellom Oslo og Stockholm. Den norske motstandsørsla opererte med forskjellige eksportsentraler, og minst fire av disse hadde Austmarka som operasjonsområde. Det dreide seg om flyktningetraffikk, våpensmugling, kurervirksomhet, etterretningstjeneste, spionasje m.m. Uavhengig av hverandre gikk rutene fra Kjerret i sør til Lebiko i nord.

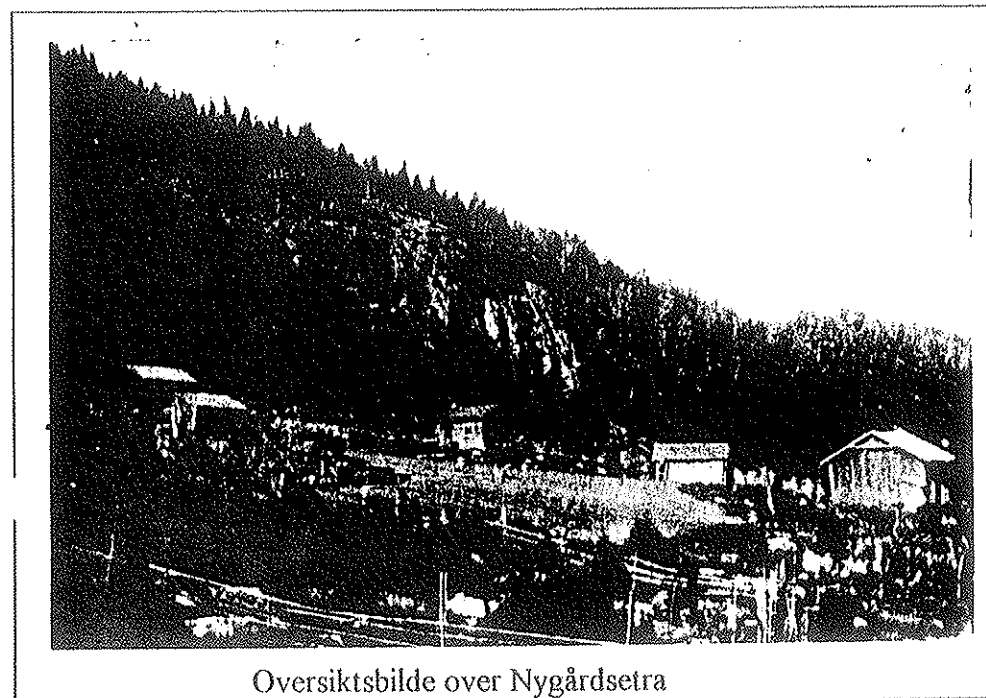
Jeg regner med at det er flere austmarkinger som har spesielle opplevelser fra krigsåra som kan være av interesse å få med i minnesamlinga. Det kan være fra dagliglivet i heimen, fra arbeidet, fra kontroller, razziar, forbudte turer til Sverige o.l. Andre har muligens fotografier fra den tida, og i så fall vil de være av interesse. Historielaget er også på jakt etter gjenstander knyttet til krigsåra, og vi tar gjerne imot slike. Har noen et eller

annet å bidra med i henhold til ovenstående, ta kontakt med undertegnede eller en annen fra styret.

Det har helt til den siste tida dukket opp mye interessant stoff, og håpet er å få gitt ut et hefte, eventuelt ei bok med tid og stunder. Dette vil det bli arbeidet med framover.

Oddvar

NYGÅRDSETER

Oversiktsbilde over Nygårdsetra

Denne plassen er ikke med i bygdeboka for Austmarka. Nygårdseter ligger i Masterud krets, ca. en km sør for Nygård. Plassen var opprinnelig seter for Nygård øvre.

Ved folketellinga i 1865 finner vi de første her: Arne Svenningsen, 71 år, og hustru Anne Andersdatter, 72 år. De hadde eid Nygård og overlatt

eiendommen til sønnen Svenning. I 1875 finner vi dem igjen på Nygård øvre som kårfolk.

Det er uvisst om det bodde noen på plassen fra da og fram til 1979. Det året kom Svenning Nygårds datter, Anne, dit, gift med Ole Petter Syversen fra Gammeltorpet (mine besteforeldre).

Nygårdsetra var ingen stor plass, kunne så vidt fø et par kuer. Likevel så framtida lys ut for Anne og Ole Petter. Han var skomaker og tømmermann og hadde nok arbeid. De fikk fire barn. Men så satte ulykkene inn. På kort tid, fra 3. til 19. oktober 1891, døde alle barna i difteri. En tid senere brant huset ned mens Anne var alene heime. Det eneste hun fikk reddet ut var en kommode full av klær. Denne kommoden befinner seg nå i Rausfjellet.

Nytt hus ble satt opp i Nygårdsetra. Det står ennå i dag, men da var det bare en etasje. Og nye barn kom til: Pauline f. 1893, Arnt f. 1895 og Selmer f. 1898. Ole Petter var mye borte på arbeid, ofte hele uka om gangen. Men unga fikk forvarsel når han kom heim, såkalt vardøger. Far fortalte at han hørte bestefar trampet av seg snøen på dørhella og tok i dørhåndtaket. Men han kom ikke inn - ikke før enn ti minutters tid etter. Det meste av stellet heime falt på Anne. Hun skoflet ikke et fjøsstell, enda hun hadde født sju barn. I 1907 flyttet familien, først til Solberghagen og et par år senere til Sørmoen av Skullerud.

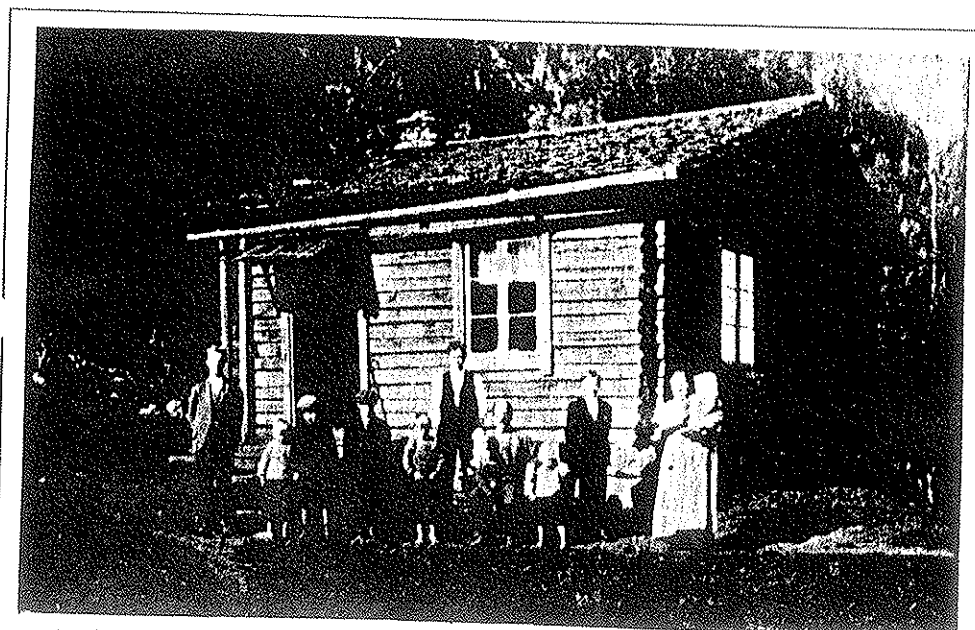
Samme året kom det nye folk til Nygårdseter. Det var Ole Renhartsen fra Pålstorpet, en plass mellom Arvetorpet og Mattistorpet. Han var gift med Karen Oline Johnsdatter fra Raisky. Som nygifte hadde de bodd i Raisky. Fra 1903 til 1923 fikk de elleve barn, hvorav ti vokste opp. Av dem lever i dag Magnus, 87, Selmer, 80, Ragnar, 78 og Jenny 75 år.

Det måtte bli trangt for den store familien i den vesle stua. Det fortelles at låvedøra iblant ble tatt inn og satt på stabber så at alle skulle få bordplass. Etter hvert ble det bygd ei veslestue i jorden der gutta hadde losji. - Vi led ingen nød eller sultet da vi var små, sier Selmer Nygårdseter. Jakt og fiske var et viktig tilskudd til det vesle jordbruket. I mortleiken kunne de få flere garnsekker med fisk i Mengtjernet. Den ble saltet og tørket, og låvedørene ble tatt ned og brukt som tørkeplass. Jenny kan fortelle at i vindusposten var det skåret inn hakk, slik at skyggen fortalte hvor mye klokka var. Om vinteren var det nødvendig å ha ski, uvegsomt som plassen lå. Lauritz Fagernes (Brytar'n) på Øvre Masterud laget ski til barna for fem kroner paret. Flere av gutta ble flinke skiløpere, spesielt Eiler.

Foreldrene døde ganske tidlig, Karen i 1931, 49 år, og Ole i 1937, 56 år gammel. Søskenflokket måtte tidlig lære seg å stå på egne bein. Jenny husker at hun måtte i fjøset og mjølke før hun gikk den tre kilometer lange vegen til Masterud skole. Tross trange kår må en si at unga fra Nygårdseter har klart seg godt gjennom livet. Bruket var husmannsplass under Fagernes fram til 1941. Da kjøpte sønnen Magnus plassen av Martin Melbye. Han er fortsatt eier. Magnus var gift med Elida Masterudvangen, men ble tidlig enkemann og flyttet derfra. Barna Else og Magne vokste opp hos Betzy og Erling Raisky i Mengkroken.

Eldste sønnen til Karen og Ole, Karl, bosatte seg deretter i Nygårdsetra med sin familie. Han var gift med Emma Lønhøiden. De fikk sju barn, Karsten, Ester, Jonas, Godtfred, Åge, Harald og Ingrid. I 1955 flyttet familien fra Nygårdsetra til Lønnhøyden. Sønnen Karsten ble boende igjen fram til 1958 mens han arbeidet i skogen. Etter det har plassen ligget øde, og grantrærne vokser tett inntil husveggen.

Åge Sørmoen

Hele familien samlet utenfor stua i Nygårdsetra. Bildet er tatt i 1923 av Arnt Sørmoen. Fra venstre: Karl, Selmer, Lauritz, Magnus, Paul, Juell, Eiler, Ole, Ragnar, Ole, Karen og Jenny.

LITT TIL OM FINSKE NAVN

Et tillegg til "Frekke tanker" i forrige medlemsblad kom for sent til å komme med. Det gjaldt bl.a. den forandring av navnene som finnene var ut-satt for ved dåp, giftermål osv. I det norske Finnemantallet i 1686 ble f.eks. PORKKA forandret til BORG, LIITIÄINEN til LIDEN osv.

I sin bok "Finnar i Gräsmark och Lekvattnet" skriver Jarl Ericson om tilsvarende forhold: "Här i Sverige gjorde de kyrkliga myndigheterna allt för att dölja de innvandrade svedjefinnarnas identitet, som t.eks. deras finska namn". Der fikk PAKARINEN navnet BACKER, UTRIAINEN ... til OTTER, HAVUKAINEN til HÖÖK osv. Orainens slekt fikk også merke dette. Der ble navnet til ORAN og ÅRAN, mens gården i Timbonäs i Gräsmark fikk hete Oranstorpe på häradskartan. Navnet står fortsatt på et veikilt 14 km syd for Mitandersfors.

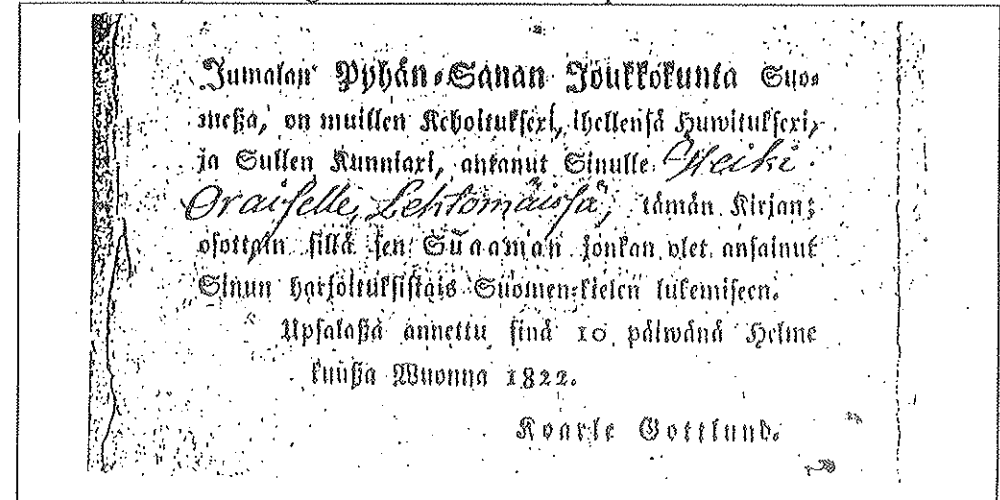
Slekten var også på ferde andre steder. Høyt oppe vest for Lekvattnet finnes området Årasfall som forteller om svedjebruk, og i Grue nær grensen har vi Åransberget. Nils Orainen i Lekvattnet var med i den 12-manns dele-gasjon som Carl Axel Gottlund oppnevnte etter sin lange vandring gjennom Finnskogene i 1821. De fikk audiens hos Kong Carl Johan på Slottet i Stockholm 4. mai 1823.

Orainenslekten var også aktiv på Varaldskogen. Gottlund kom til Abborhøgda 24. oktober 1821, og han skriver om dette i sin dagbok: "Gent framför oss på en sluttande höjd synes Orala-by. - För att få se Orala by gjorde jag en liten krok". Dette Orainens torp ble senere navnsatt på kart-ene til Åranstorpet og så til Aronstorpet. Noen Aron har aldri bodd på Åranstorpet, men landmåleren syntes kanskje at Aron passet bedre samm... med det nærliggende Abrahamstorpet som var tatt opp tidlig på 1700-tallet av Abraham Pedersen Langperstorpet (av slekten Kirnuinen).

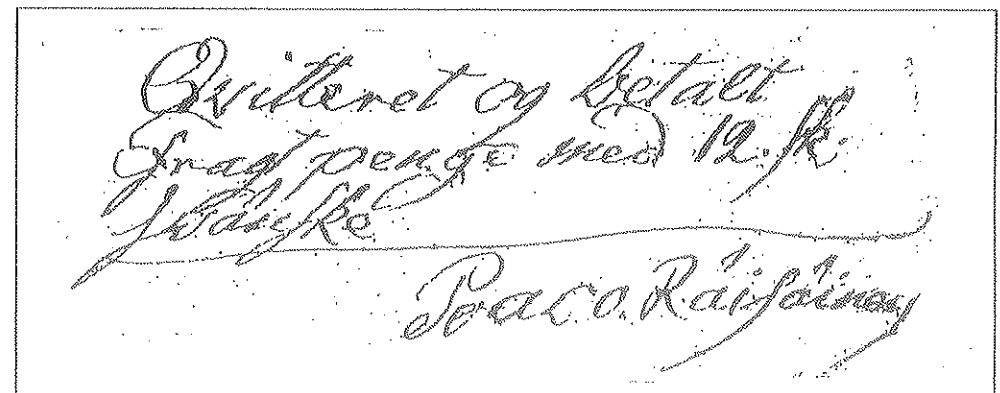
I strømmen av svedjefinner til Norge var det en del som ikke lot seg stoppe av Glomma. Nord for Drammen ligger f.eks. Finnemarka, et område på 30x40 km, hvor ca. 30 familier hadde slått seg ned da Finnemantallet fant sted i 1686. På Konnerud syd for Drammen finnes navn som Nikkerud og Oran Gruver. Hvis det viser seg at slektene Nikkarinen og Orainen også har vært på ferde der, får vi se om det kan bli en annen historie.

I min finske bibel fra 1820 som Carl Axel Gottlund tilegnet Heikki Orainen på Lauvhøgda, er det innklebet en seddel med finsk tekst. Denne var så alderdomlig i ordvalget at to finner som jeg kjenner i Oslo, ikke fant

frem til meningen. Dette forteller noe om skilnaden mellom dagens riks-finsk og finsk for nær 200 år siden. Professor i finsk/ugriske språk Knut Bergsland kunne så gi meg en fullstendig oversettelse hvor det bl.a. står at "Menigheten i Finland gir bibelen til Heikki Orainen Lehtomäki for å vise at du har fortjent velvilje for din bruk av det finske språk". Bibelen er trykket i Turku (Åbo) i 1820 og kostet 3 Rubel 75 Kopek.

Erik Oinonen (også kalt Neuvonen) på Bolneset mellom Øiersjøene, og Erik Orainen på Wiker, borget for at Gottlund fikk betalt for den finske litteratur som ble sendt via Karlstad til Paal Räisänen på Øieren. At det også gikk forretningsmessig for seg med transporten, viser Paal Räisänen notis i bibelens perm hvor han har skrevet: "Quitteret og betalt Fragtpenge med 12 Sk. Svänske".

I blant kan en komme over uventede finske innslag. Ved et besøk ifjor av førstekonservator Steinar Sørensen fra Glomdalsmuseet la han merke til at jeg kalte et av husene for "kåkkhus", og ikke "kokhus". Han ba meg undersøke om dette i nabolaget, og jeg fant at "alle" sa "kåkkhus". I to norsk/finske ordbøker er "kokko" (uttales "kåkkå") oversatt med "bål". Det passer bra, for i kåkkhuset er det jo peis med pipe, og altså åpen ild eller bål. I kåkkhuset regjerte matmora om sommeren da det var for varmt for slikt i hovedbygningen.

Nå er det også slik at nede ved Varalden, nordøst for Kask, er det en ås som heter Kokkåsen. (På siste utgave av Austmarka-kartet er navnet forandret til Nopa). At det har vært et kåkkhus der oppe, er vel lite sannsynlig. Noen spørsmål rundt omkring i området om hva navnet stod for, førte ikke frem. Det ble til at Leif Furuli ble med på en befarings som heller ikke fortalte oss noe.

Vel hjemme satte jeg meg til å bla i Lena Lampens svensk/finske ordbok fra 1965. Denne har jeg fått av Marta Furuli og hadde tilhørt hennes far Martin Fløtberget. Der er KOKKO kort og godt oversatt med MID-SOMMARELD. Dette er så artig at en nok må ut på ny vandring for å se om det finnes noe sted i Kokkåsen som har egnet seg for St. Hans-feiring. Kanskje også andre vil prøve?

Martin Fløtberget hadde nok skaffet seg denne ordboken fordi han undret seg over de finske navnene han hadde rundt seg på Varaldskogen. Som medlem av herredstyret ville han vel vite mest mulig om sine omgivelser. Engang hørte jeg en ordveksling mellom min onkel Odd og Martin hvor Odd fortalte om en harejakt som hadde foregått ved Jærtukset. Om dette navnet ble det litt diskusjon som endte med at Martin gliste go... mens han sa: "Je kaller nukk myra før Hjertensukk, je da!".

Det er vel han som har forsynt Tuula Eskeland med "Jærtensukk" som hun har med i sin avhandling fra 1994. Jærtukset er noen småmyrer som er å finne en km. nord for Fjørsvjøn. De skråner litt og får issvull om vinteren. Det er derfor ikke urimelig å knytte navnet til det finske ordet for "isfält, is-massa" som heter "jäätikkö", og hekte på "suot" slik at det på norsk blir Svullmyrene. Det finnes mange finske navn som har fått større slitasje enn dette.

Så et virkelig hjertesukk. Nye kart, som Austmarkakartet av 1995, blir nå produsert i "digital teknikk". Det høres fint ut, men betyr dessverre at en må finne seg i en tilbakegang når det gjelder kvalitet. Her på Finnskogen

hvor det ikke overalt kjøres løypemaskiner for folk som vil ut på ski, er myrene åpne og fine å ta seg frem på. Men myrene er nesten usynlige på 1995-kartet. Dette er vel heller ikke populært hos dem som vil i vei og se etter molter. Den lille putten Lakkilamp et par hundre meter sydøst for Abborhøgda er fullt synlig på 1976-kartet, men på 1995-kartet er tjernet "nullet ut". (Kartverket sier nå at de vil vurdere saken). Lakkilamp betyr Luetjernet ifølge ordbøkene. Er det noen som har mistet lua si uti her og gitt tjernet navn, eller har navnet opprinnelig vært Lokkilamp som betyr Måketjern?

Odd Arnstorp

AUSTMARKA - EI LEVENDE BYGD

Året 1998 er i ferd med å ebbe ut. Dermed kom tanken på at det som har skjedd i bygda dette året, er historie om noen tiår. Så hvorfor ikke skrive ned litt om det som rører seg i vårt bygdesamfunn nå til opplysning og underholdning for lesere av Medlemsbladet i framtida.

Som tenkt så gjort, og jeg legger turen om kirken i kveldingen en vanlig hverdag. Det lyser i vinduene, og jeg kikker inn i kirken. Der holder Bygdekoret til Wenche på med sangøvelse. Koret er midt inne i "Skogenes sang" av Børli. Den passer godt inn i julekonsertprogrammet som koret skal oppføre i kirken. Konserten kalles "Langt innpå skoga", og Sinikka Langeland med sin kantele skal delta sammen med bl.a. Georg Reiss. Koret har fått med seg 4-5 karer i år forresten.

På skolen er det full aktivitet. I musikkrommet holder Dagfinn på med sitt teaterverksted sammen med 20-30 ivrige smågutter og -jenter. De skal opptre på Idrettslagets årsfest i Samfunnshuset til lørdag og for andre interesserte søndag. I gymnastikksalen drives gubbetrim, og 10-15 "smågutter" i 40-50-årsalderen praktiserer en noe ureglementert basketballmatch. Det lyser også fra to klasserom i 2. etasje. Antakelig har en eller annen klasse konferansetimer nå like før jul. Forrige kvelden hadde forresten ungdomsskoleklasser "party" på skolen. Det er blitt så in med parties de siste åra. Før var det klassefester eller fest heime hos en eller annen. Nå er det party, for språket blir mer og mer amerikanisert også i vår kant av verden, skjønner vi.

Jeg drar videre og passerer Torild-stua. Det er tomt der nå, men til fredag når pizza-baren er åpen, samles mange ungdommer og også en del eldre i blant for å nyte førsteklases pizza og kanskje en halvliter Ringnes. Et nytt og populært samlingssted for mange. Det tidligere Postkontoret leies av Historielaget, og hver torsdag er det mulig for hvem som helst å ta en tur innom for å studere bilder, bla i arkiver m.m. Kontoret er betjent torsdager fra klokka 10 til 14 høst og vinter.

Veien sørover til Brødbøl bærer preg av anleggsvirksomhet. Etter mange års venting og masing har fylkesvegvesenet satt i gang utbedring. Det er en påkjenning for trafikantene å kjøre der nå, men det må tåles bare en får en standsmessig veg, tenker alle. Parallelt med vegen er det lagt kommunal vannledning fra Jensmoen til Karterud i år. Vannledningen skal føres videre til Brødbøl, og det vil bli gjort i nær framtid.

Snart dukker veglyset i Brødbøl fram i mørket, og skolen, eller nå Brødbøl Grendehus passerer. Det er mørkt der, men huset er ofte brukt til tilstelninger av ymse slag. Brødbøl Vel står for driften. På plakatoppslaget ved den tidligere Samvirkelagsfilialen kan en lese at Sanitetsforeningen har møte torsdag til uka. Brødbøl Bedehus har nettopp feiret 90-års-jubileum, men i kveld er det stille oppe på knausen.

Kjerret er endestasjon for turen sørover, og Velets lampepunkter lyser opp gjennom grenda. I skolestua - nå grendehus - ser det ut som Velets kvinneutvalg har sitt månedlige treff, for det lyser fra vinduene, og et par kvinnfolk er på vei inn. Velet har for øvrig restaurert den gamle og bevaringsverdige Fossheimbrua i år. Historielaget har bidratt med tusen kroner til restaureringa. For ei tid tilbake var det gudstjeneste i grendehus med Kind som prest.

Tilbaketuren legges om Gylterudsida. Det er påfallende mange mørklagte og tomme hus etter vestsida. Men i Søstun er det i hvert fall liv. Stedet brukes nå i PU-tjenesten, og beboerne har en del husdyr å stelle. Der kan vi få kjøpt egg fra frittgående høner og beskue bl.a. geiter og et sjarmtroll av en minigris. Hos Anders driver en kar og lesser på panelingsbord på en tilhenger. Hvis vi trenger materialer til husbygging eller vedlikeholdsarbeid, får vi det her. I sommer og høst har saga gått jevnt, og sagtomta er full av materialer.

Så bærer det nordover mot Masterud. I Masterudteppa står en Finnmarksregistrert trailer parkert. Sjøføren tar seg sikkert den pålagte hvilepauza før han tar fatt på vegen over Øiermoen til Sverige. Tussevangen lig-

ger mørklagt, men lysløypa er opplyst selv om snølaget er for tynt til skigåing. Tussevangen Vel skal ha medlemsfest med det første forteller en plakat. De planlegger for øvrig å ta Sjutorpsvandringen fra Lebiko for medlemmer og interesserte til sommeren.

Tilbake i sentrum passerer jeg Austbo hvor det er parkert en del biler. Det viser seg at Støtteforeningen har hyggetreff for de eldre. Det er underholdning av ei sanggruppe fra Finsrud, og mye godkaker og kaffe. Utlodning ved åresalg er populært, og årene går unna i en fei. Jeg hørte seinere at det kom inn 3200 kroner på utlodningen.

Austmarka Samfunnshus er neste post. Gatelystet stopper ved gamle Billehaughuset, og det er helt mørkt videre opp til Samfunnshuset. Jeg vet at Velforeningen har undersøkt mulighetene for lyspunkter opp til huset, men det vil bli altfor kostbart til at Velet klarer oppgaven. Det er heller ikke noe lysere ved Samfunnshuset, for i kveld er det ingen aktivitet der. Men en gang i måneden har Pensjonistforeningen hyggetreff med dans og ofte underholdning. Treffene er populære, og det møter 80-90 personer hver gang. Snart skal foreningen ha julebord, og da vil det bli trengsel rundt bordene, for julebord er populært.

I kjelleren har Trekkspillklubben laget eget møte - og øvingsrom. Trekkspillerne og sanggruppa De Ladies er et frisk innslag i underholdningslivet i bygda. Wenches frisørsalong er også stengt for dagen, men kommer en neste dag kan en få både sole seg og klipt håret. Skytterlaget har heller ikke startet treningen for rekrutter i miniatyrbanen i kjelleren.

Nede i bygda igjen passerer jeg Nordre Austmarka Bedehus hvor to damer gjør i stand til høstfesten som misjonsforeningen skal ha neste dag. Bedehuset er ikke lenger så mye brukt etter at Austbo ble tatt i bruk. Austbo får nå storparten av minnesamværene ved begravelser. Men Nordre Austmarka Misjonsforening eksisterer, og har månedlige møter med 10-15 frammøtte. Ei gruppe som kalles Strengemusikken, er utgått fra medlemmer i foreningen. Til Austmarkadagen for et par år siden fant de på å kle seg ut som misjonskvinner med cittere og et repertoar av bedehussanger. De ble det mest populære innslaget i opptoget. Sist uke var damene i Varald Samfunnshus og underholdt på basaren som Skogens vel arrangerte. Og for å bli litt østpå skogen, også her står mange hus mørke og tomme, men brukes som feriesteder. Skogens Vel kunne feire 50-års-jubileum i 1995, og gjør en god jobb på flere områder. Varald sanitetsforening var 50 år i høst, de har ikke mange medlemmer, men er svært

aktive. Nevnes må også styret for Samfunnshuset, som ikke nøyer seg med bare å administrere, men drar i gang tilstelninger på huset.

Vel forbi Bedehuset kommer jeg til Austmarka Sanitetsforenings Hus - Badet. I annen etasje holder noen på å male og snekre, for de venter en ny leieboer etter at Jarl flyttet til forloveden. At de to forlover seg, registreres som positivt i bygda. I første etasje holder Mette på med fotterapi. Det sitter enda en person og venter, ser det ut for. Neste dag vil Tove behandle klienter med soneterapi, for det kan en også få på Badet. Hver torsdag er det mulig å få klipt håret, for da trår Åse Marit til.

Rundturen nærmer seg slutten, men på veg forbi skolen kommer jeg på at i år ble en ny skolereform innført. Seksåringene begynte i vanlig skole. Hele 16 seksåringene viste det seg soknet til Austmarka Sentralskole. Mange var skeptiske til reformen, men det ser ut til å gå bedre enn fryktet. Høgt opp mot kveldshimmelen blinker det regelmessig fra et fly på veg østover. Etter åpningen av Oslo Lufthavn Gardermoen den 8. oktober er det påfallende med økt flytrafikk over bygda. Den nye flyleden går lenger nord enn tidligere og er blitt et nytt innslag i bygda og samtaleemne.

Konklusjonen etter rundreisen må bli at Austmarka er et levende bygdesamfunn. Det skjer mye, og foreningslivet florerer. Jeg har sikkert ikke fått med alt, f.eks. hva Håndverkslaget og enkelte utmarkslag har utført i år. Historielaget presenterer seg sjøl i dette bladet, og jeg vil sluttelig ønske alle et aktivt nesteår. God jul og godt nyttår!

Oddvar

MØTER MED PUKEN. . . .

Vi tar også denne gangen med noe fra denne boka. (Se omtale i nr 78). Det er Lauritz Tangen (1886-1964) som forteller til Olaf Sunde.

Fanden spiller kort

Han Edvart Heibi å nåa are kærer satt ein gong å spelte kort bortpå et stælle som hetter Høgda her på bærje. Da'n sku bøye sæ ne å ta opp et kort som datt ne på golve, fækk'n se at ein tå kæra ve bole hadde hæstbein, å da'n glâmde opp, satt de ein fræmmenkær ve bole.

Men han Edvart mana'n ut gjennom eit lite høl i veiggen åva døra. Han reiste så de snutt i beina på'n med de samma han for.

Håssen tenestjenta vart kvitt puken

Tenestjenta tæl Rønning rote tæl ho fann svartboka hass ein gong han var i kjærka. Å ho tæl å læsa, veit du.

Bæst som ho hœllt på, stog puken føran a å sporde hå det var om å gjæra. Jenta hadde hørt om at hvis'n itte hadde nå ærbe å gi'n da, så vart'n itte kvitt'n. Men ho var lur ho. Ho tog tre krullrete hår skikkelig langt nere å stælt'n tæl å rætte dom.

Puken tæl å dra å rætte. Han sputte på, men værre å værre snullre dom sæ, kan du væta. Tæl slutt glâmne'n opp på'a: "Har du mie slekt," spord'n. "Ja, utpå gangen har je sju tunnsækker," svara jenta.

Men da reiste alt puken!

Vassræet

Han Andreas Bendikstørpe sku tæl Vinger etter medesiner åt far sin som låg sjuk ein gong. Han tog hæsten, Vais-Svarten, å rei på den så'n sku slæppe å gå.

Da'n kom tæl Brakasvolbækken på tælbakevægen, stante hæsten å vill itte tå flækken. Kulanes mœrtt var'e, å alt'n Andreas freiste, så fækk'n 'n itte tæl å gå længer. Da tog'n ein kjæpp å stakk inn i bæksle å trakk de ut såpass at'n kunne se gjennom eine ringen, å der fækk'n se nå hvitt digert nå, som låg i vægen. De ligne på eit kvinnfœlk å hadde digre, fæle auger, å håre hang ne åver riggen på'a så de softe etter'a da ho drog sæ åver vægen å oppåver bækken.

Men hæsten var så reidd at'n kute tæl Skansgalssætra i eit tanane reinn, så'n Andreas visst itte håkke'n satt på hæll itte.

Spillemenn

På Oвра bodde de ein major Bjørkebekk i gamle dar. Han lærde'n Andreas Tomta noter, å nåa mellodier au, å dessa lærde'n far att tå hannom.

Tomta'n var ein fælanes go spellemann. Han levde samtidi me bæssfar min. Han hørde om Lomiæsjen at'n sku væra så go te å spille. Da drog'n

enkom te Sverige før å høre'n spille i eit brølløpp ein gong. Han stællte sæ ute på kjærkebakken å hørde på Lomiæsjen da'n gikk føre brura å spelte. De var ein vals. Men han bære klonke på strenga heile valsen.

Tomta'n lærde'n da, å kom hemmatt me'n så'n far fækk høre'n. Men da Tomta'n hadde lærd'n frå sæ, slug'n sunn fela si, fø han tømte itte han kunne spille sån som Lomiæsjen, å da kunne de væra de samma me heile spellinga.

Sea reiste'n te Amerika, å på sine gamle daer kjøfte'n sæ fele å bejinne å spille att. Nå er'n dø.

Ved F.Å.

WISE OM SKIULYKKEN I GULLBEKKÅSEN 1933-34

Denne visa er hentet fra Johanne Linmas håndskrevne visebok, og må vel kalles en nyere skillingsvise. Den er på 15 vers, vi tar med så mye det er plass til.

Sneen glitret, dagen var så vakker
som en solrik vinterdag kan bli.
Mange flagg på topp i vinden flagret.
Kledd til fest var nu Kongsvinger by.

Det store for byen var opprundet,
fra alle kanter gikk nu ferden hit.
En veldig hær mot Gullbekkåsen stunder
her skal vises mot og freidighet på ski.

Broderfolkets nasjonalsang høres,
så "Ja, vi elsker" lyder til oss her.
Nu skal da alt om livet gjelder gjøres,
for å nå æren og bli populær.

Alt var klart, her kunne merkes uro.
Den første svever nu i dypet ned.
Men alt gikk bra, det var kun lek og moro,
og ingen ante hva som ville skje.

Den andre omgangsleken skulle prøves
fra bakkens topp, og spenningen blev stor.
Nu skal da dristighet og mot utøves
og ingen vil bli slagen her på jord.

En for en her våger liv og lemmer,
skier splintres, fler må bæres bort.
Det var et skue vi vel sent vil glemme
når beste idrett overdrives stort.

Så blev det tur for Arne Haug fra Grue,
og han ville føre seiren hjem.
Han ville slå et slag for navn og ære.
Han som de andre higet lengre, lengre frem.

Massen gyste, alt blev tyst og stille.
Alle så at det bar galt av sted.
Han falt i luften - O - det var så ille.
Hans siste sukk, O - la din vilje skje.

Hans kjære pike og hans egen broder
så at han blev båret bort som lik.
Men hjemme satt en gammel far og moder,
mens sønnen vandret bort til himmelen.

Den skjønnne dag blev mørk av sorg for alle,
når Arne Haug fra verden tok farvel.
Ja, alle må vel la en tåre falle
når tanken følger Arne hjem den dag.

Kamerater, la en tone klinge,
la Arne Haug bli minnet over alt.
Ja, la det over hele verden lyde
så Gullbekkåsen "Dreperen" bli kalt.

ÅRSMØTE

Historielagets årsmøte 1999 holdes i Austmarka Samfunnshus (Skytterhuset) søndag 24. januar kl. 17.00.

Dagsorden:

1. Åpning
2. Beretninger
3. Regnskap
4. Innkomne forslag
5. Budsjett/arbeidsprogram
6. Valg
7. Foredrag

Det arbeides med å skaffe en interessant foredragsholder. Ellers blir det bevertning og utlodning. Forslag til årsmøtet sendes styret v/Oddvar Jakobsen, 2224 Austmarka innen 9/1. Frasigelse av verv sendes valgkomiteen v/Per Skoglund innen 9/1.

Vel møtt til årsmøtet!

Styret

Utgiver : Austmarka Historielag

Redaksjon og ekspedisjon:

Finn Åberg

Meltzers gt. 3

0257 Oslo 2

Tlf. 22 44 54 52

Medlemskap koster 100 kr året.

Betales til

Austmarka Historielag

Wenche Lønhøiden

2224 Austmarka

Postgiro 0814 3552056

Trykt i 400 eksemplarer